

UZASADNIENIE

I. CEL I ISTOTA PROJEKTOWANYCH ROZWIĄZAŃ

1. Podstawowe cele inicjatywy ustawodawczej

Zasadniczym celem projektu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami jest systemowe uregulowanie korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami z usługi asystencji osobistej i stworzenie w ten sposób trwałych warunków dla osób z niepełnosprawnościami do realizacji możliwie pełnego samodzielnego życia. Usługa asystencji osobistej polega na udzielaniu wsparcia osobie mającej długotrwale naruszoną sprawność w wykonywaniu czynności, których nie może wykonać na równi z innymi osobami. Celem usługi asystencji osobistej jest realizacja prawa do aktywnego włączenia i udziału w życiu społecznym, w tym pełnienia ról społecznych i zawodowych, ze szczególnym uwzględnieniem wolności osobistej i niezależności w życiu codziennym.

Ostatnie pełne dane dotyczące zjawiska niepełnosprawności w Polsce pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 r.¹ Według danych spisowych w Polsce osób z niepełnosprawnościami, które mają prawne potwierdzenie niepełnosprawności, w 2021 r. było 3 471 193, a osób niepełnosprawnych tylko biologicznie (tzn. nieposiadających prawnego orzeczenia stwierdzającego niepełnosprawność, deklarujących natomiast odczuwanie ograniczenia sprawności) – 1 976 355. Według wyników spisu liczba osób z niepełnosprawnościami ogółem wynosiła na koniec marca 2021 r. 5 447 548. Udział mężczyzn wśród osób z niepełnosprawnościami wynosił 45,1%, a kobiet 54,9%. Tym samym liczba osób z niepełnosprawnościami w Polsce stanowiła 14,3% ludności kraju.

Według danych z Elektronicznego Krajowego Systemu Monitorowania i Orzekania o Niepełnosprawności liczba osób z orzeczoną niepełnosprawnością z roku na rok systematycznie rośnie. W 2020 r. liczba niepełnosprawnych dzieci w wieku poniżej 16. roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem konieczności stałej lub

¹ Opracowanie Głównego Urzędu Statystycznego: *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna i ekonomiczna ludności Polski w świetle wyników NSP 2021*, Warszawa 2023.

długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji wynosiła 91 839, a w 2022 r. liczba ta zwiększyła się do 101 521 osób. Podobnie jest w przypadku osób pełnoletnich. W 2020 r. osób po 18. roku życia zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności, zgodnie z prawomocnym orzeczeniem lub wyrokiem sądu, było 806 604, a w 2022 r. ich liczba zwiększyła się do 947 867, co oznacza wzrost o 17,5%. W przypadku osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności wzrost był nieco mniejszy – w 2020 r. taki stopień niepełnosprawności posiadało 1 312 155 osób, a w 2022 r. było to 1 386 320 osób².

2. Spójność koncepcji asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami z ratyfikowanymi przez Polskę dokumentami międzynarodowymi i polityką Unii Europejskiej

Punktem odniesienia dla proponowanego rozwiązania systemowego jest Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, która wskazuje asystencję osobistą jako jeden z istotnych instrumentów służących realizacji prawa osób z niepełnosprawnością do samodzielnego i niezależnego życia.

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych przyjęta w 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych została ratyfikowana przez Polskę w 2012 r.³ Do prowadzenia samodzielnego życia i włączenia w społeczeństwo odnosi się art. 19 Konwencji, który stanowi, że państwa – strony Konwencji uznają równe prawo wszystkich osób niepełnosprawnych do życia w społeczeństwie wraz z prawem do dokonywania takich samych wyborów, na równi z innymi osobami. Oznacza to, że po ratyfikacji Konwencji na państwie polskim ciąży obowiązek zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami trwałego, stabilnego dostępu do usług asystenta osobistego. Istotne są tu także rekomendacje Komitetu ONZ przekazane Polsce w październiku 2018 r., a dotyczące prawa do niezależnego życia w lokalnej społeczności. Komitet zalecił wówczas opracowanie i podjęcie przez stronę rządową prac na rzecz deinstytucjonalizacji działań pomocowych oraz przyjęcie ram prawnych i gwarancji budżetowych w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do usługi asystencji osobistej. Organizacja i prowadzenie od 2020 r. w cyklu rocznym

² Raport NIK, *Usługi asystenta osobistego jako wsparcie społeczne osób niepełnosprawnych*, KPS.430.11.2022, s. 9.

³ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 1169 oraz z 2018 r. poz. 1217); dalej jako: „Konwencja”. Prezydent Bronisław Komorowski uroczyście ratyfikował Konwencję ONZ o prawach osób niepełnosprawnych 6 września 2012 r.

wyodrębnionych rządowych programów „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością”, w których mają możliwość aplikować zarówno organizacje pozarządowe, jak i jednostki samorządu terytorialnego, jest ważnym krokiem na drodze zapewnienia dostępu do tej usługi, ale nie stanowi rozwiązania systemowego.

3. Spójność koncepcji usługi asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami z krajową polityką społeczną

Rozwiązania zawarte w projekcie ustawy są zgodne ze „Strategią na rzecz osób z niepełnosprawnościami 2021–2030” przyjętą przez polski rząd w lutym 2021 r.⁴

Celem głównym Strategii na rzecz OzN jest włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji. Strategia na rzecz OzN obejmuje osiem obszarów istotnych dla prowadzenia polityki na rzecz osób z niepełnosprawnościami – wśród nich jako pierwszy jest wymienione **niezależne życie**. Jako jeden z istotnych elementów wymieniona jest tu asystencja osobista jako kluczowa usługa ograniczająca skutki niepełnosprawności oraz stymulująca osoby z niepełnosprawnością do podejmowania aktywności i umożliwiająca im realizowanie prawa do niezależnego życia, a także przeciwdziałająca dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność oraz wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami. Usługa asystencji osobistej jest wskazana także jako usługa umożliwiająca osobom z niepełnosprawnościami uczestnictwo w życiu lokalnej społeczności przez udział w wydarzeniach społecznych, kulturalnych, rozrywkowych czy sportowych. Przyjęta przez polski rząd Strategia na rzecz OzN zakłada, że nastąpi zwiększenie możliwości realizacji niezależnego życia przez osoby z niepełnosprawnościami właśnie dzięki korzystaniu przez nie w sposób zorganizowany i ciągły z usługi asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością. Tym samym wdrożenie asystencji osobistej jako rozwiązania systemowego jest niezbędne, społecznie oczekiwane i zadeklarowane. Celem prezydenckiej inicjatywy ustawodawczej jest wdrożenie tego rozwiązania.

Przygotowanie systemowego rozwiązania dotyczącego usługi asystencji osobistej jest także spójne z przyjętą przez rząd w 2022 r. „Strategią rozwoju usług społecznych, polityka

⁴ Uchwała nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. (MP poz. 218); dalej jako „Strategia na rzecz OzN”.

publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)”⁵, w dużej mierze poświęconej osobom z niepełnosprawnościami jako jednej z pięciu kluczowych grup kategoryalnych będących adresatami wsparcia, które – w myśl tego dokumentu – powinno podlegać stopniowej deinstytucjonalizacji, czyli odchodzeniu od rozwiązań zakładowych na rzecz usług świadczonych w społeczności lokalnej i środowisku życia odbiorców. Oznacza to (w odniesieniu do ogółu adresatów wsparcia z uwzględnieniem wszystkich pięciu grup kategoryalnych):

- 1) zwiększenie dostępności środowiskowych usług opiekuńczych na poziomie gminy,
- 2) zwiększenie liczby miejsc zamieszkania w formach mieszkalnictwa wspomagane,
- 3) zmniejszenie wskaźnika średniej liczby osób w domu pomocy społecznej oraz schronisku dla osób bezdomnych i schronisku z usługami opiekuńczymi dla osób bezdomnych,
- 4) zwiększenie udziału usług świadczonych w środowisku i w miejscu zamieszkania w stosunku do opieki instytucjonalnej.

Nie będzie to możliwe bez systemowego podejścia do asystencji osobistej, które stworzy realną alternatywę dla praktykowania kierowania do placówek całodobowego pobytu osób z niepełnosprawnością wymagających wsparcia świadczonego w sposób ciągły.

4. Systemowe rozwiązanie świadczenia usług asystencji osobistej

Mając na względzie oczekiwania środowisk osób z niepełnosprawnościami oraz zapisy zawarte w Konwencji, a także cele sformułowane w Strategii na rzecz OzN, z inicjatywy Prezydenta RP Andrzeja Dudy w Kancelarii Prezydenta RP w 2021 r. podjęto prace nad przygotowaniem projektu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami. Rozwiązanie ustawowe zagwarantuje bowiem ciągłość usługi oraz dostęp do niej, co jest jednym z najważniejszych postulatów środowisk osób z niepełnosprawnościami.

Punktem wyjścia do prac nad projektem ustawy była koncepcja asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami przygotowana w ramach prac Narodowej Rady Rozwoju i zaprezentowana podczas zorganizowanego przez Kancelarię Prezydenta RP „Forum Deinstytucjonalizacji: uspołecznienie, upodmiotowienie, personalizacja” w dniu 12 kwietnia 2022 r. Opracowanie koncepcji zostało poprzedzone pracami dwóch zespołów eksperckich,

⁵ Uchwała nr 135 Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2022 r. w sprawie przyjęcia polityki publicznej pod nazwą Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.) (MP poz. 767).

wśród których znaleźli się przedstawiciele środowiska osób z niepełnosprawnościami, w tym także użytkownicy usługi asystencji osobistej. Jeden z zespołów składał się wyłącznie z osób z niepełnosprawnościami – użytkowników usługi asystencji osobistej, oraz osób, które takiej usługi potrzebują w swoim codziennym życiu.

Po zaprezentowaniu koncepcji podczas Forum Deinstytucjonalizacji do Kancelarii Prezydenta RP w ramach konsultacji napłynęło kilkadziesiąt uwag od organizacji pozarządowych i przedstawicieli środowisk osób z niepełnosprawnościami. Wszystkie uwagi zostały przeanalizowane, a część z nich uwzględniona w dalszych pracach nad projektem regulacji ustawowych.

Dnia 13 lipca 2022 r. decyzją Szefa Kancelarii Prezydenta RP został powołany Zespół ds. opracowania projektu regulacji dotyczącej asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami, w skład którego weszli doradcy Prezydenta RP, pracownicy Kancelarii Prezydenta RP, przedstawiciele Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, w tym Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, oraz Biura Rzecznika Praw Obywatelskich i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Rezultatem prac Zespołu, zakończonych w marcu 2023 r. był roboczy projekt ustawy, który wymagał jednak dalszych prac, tak aby rozwiązania zawarte w inicjatywie prezydenckiej były zgodne z rozwiązaniami przygotowanymi przez rząd wiosną 2023 r. dotyczącymi wprowadzenia nowego świadczenia kierowanego bezpośrednio do osób z niepełnosprawnościami – świadczenia wspierającego. Ustawa o świadczeniu wspierającym została uchwalona przez Sejm 7 lipca, a następnie podpisana przez Prezydenta RP Andrzeja Dudę 24 lipca 2023 r.⁶

Dalsze prace nad finalnym kształtem projektu ustawy o asystencji osobistej i uspołnieniu jej z wchodzącymi w życie w 1 stycznia 2024 r. rozwiązaniami zawartymi w ustawie o świadczeniu wspierającym były kontynuowane w Kancelarii Prezydenta RP.

W proponowanym projekcie ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami asystencja osobista jest usługą społeczną o charakterze spersonalizowanego wsparcia (udzielanego w relacji jeden na jeden) dopasowanego do użytkownika usługi, niezbędnego do prowadzenia możliwie pełnego, samodzielnego życia. Asystencja obejmuje różne formy wsparcia w czynnościach, których użytkownik usługi ze względu na ograniczenia funkcjonalne nie może wykonać samodzielnie, a które są niezbędne, by prowadził aktywne życie i pełnił różne role społeczne, rodzinne, a także – jeśli to możliwe – zawodowe

⁶ Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym (Dz.U. poz. 1429).

(aktywność zawodowa jest tu traktowana jako jedna z szeroko rozumianych ról społecznych o charakterze inkluzyjnym, włączającym w życie społeczne). Usługa asystencji osobistej to wzmacnianie potencjału, który jest w człowieku, a który bez niej nie będzie miał szansy ani się ujawnić, ani rozwinąć.

Zgodnie z zapisami projektu ustawy usługa asystencji osobistej umożliwia użytkownikowi usługi, dzięki pomocy asystenta osobistego, wykonywanie czynności, których nie może wykonywać na równi z innymi osobami, i może obejmować wsparcie w następujących zakresach: czynności samoobsługowe, utrzymanie higieny osobistej, prowadzenie gospodarstwa domowego, komunikowanie się z otoczeniem, poruszanie się i przemieszczanie oraz podejmowanie aktywności życiowej (społecznej i zawodowej).

Rozwiązanie systemowe zapewniające finansowanie usługi asystencji osobistej z budżetu państwa w sposób ciągły sprawi, że osoby z niepełnosprawnościami będą miały poczucie bezpieczeństwa w tym zakresie, a asystenci osobiści będą mieli poczucie stabilności zatrudnienia – jego brak w chwili obecnej skutkuje ogromną fluktuacją kadr.

Świadczenie usługi asystencji osobistej będzie się opierać na spersonalizowanym planie wsparcia tworzonemu indywidualnie dla każdego użytkownika asystencji przy jego udziale, a jeśli jest to niemożliwe – przy udziale jego przedstawiciela (osoby wskazanej przez użytkownika usługi, przedstawiciela ustawowego lub opiekuna faktycznego). Celem takiego rozwiązania jest budowanie systemu wsparcia, w którym uznana jest podmiotowość osób z niepełnosprawnościami i w którym sama osoba z niepełnosprawnością znajduje się w centrum uwagi. Indywidualne dopasowanie zakresu wsparcia jest także gwarantem jego największej efektywności.

W przygotowanym projekcie ustawy przyznawanie i realizowanie usługi asystencji osobistej jest zadaniem zleconym, finansowanym z budżetu państwa, bezpłatnym dla każdego użytkownika usługi – niezależnie od wysokości dochodów jego i jego rodziny, a powiat – organizatorem usługi asystencji osobistej, odpowiedzialnym za realizację tego zadania publicznego. Realizator usługi może i w jak największym stopniu powinien – zważywszy obowiązujące regulacje ustawowe zobowiązujące jednostki samorządu terytorialnego do współpracy międzysektorowej, uwzględniając potencjał wszystkich lokalnych usługodawców, zlecać świadczenie usługi asystencji osobistej gminom, organizacjom pozarządowym i podmiotom z nimi zrównanym, przedsiębiorstwom społecznym, a także podmiotom z sektora prywatnego. Zlecanie będzie się odbywać w trybie przepisów ustawy o działalności

pożytku publicznego i o wolontariacie albo kontraktowania usług na podstawie prawa zamówień publicznych.

Projekt przewiduje prowadzenie przez powiaty wykazu wszystkich współpracujących z nimi usługodawców, aby zwiększyć przestrzeń wyboru usługodawców przez użytkowników i stabilizować współpracę międzysektorową. Biorąc pod uwagę trwałe zabezpieczenie finansowania kosztów usługi z budżetu państwa, zaleca się zawieranie przez powiaty wieloletnich umów i kontraktów z usługodawcami i systematyczne zwiększanie liczby zarejestrowanych w wykazie podmiotów, stosownie do rozwoju potencjału usługodawców aktywnych na terenie powiatu. Tak zaprojektowane rozwiązanie będzie tym samym sprzyjać rozwojowi na poziomie lokalnym infrastruktury usługowej o charakterze środowiskowym, co odpowiada konstytucyjnej zasadzie decentralizacji i jest zgodne z założeniami strategicznych dokumentów programujących polityki publiczne: wspomnianych już „Strategii rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)” oraz Strategii na rzecz OzN, a także dokumentu „Fundusze Europejskie dla rozwoju społecznego 2021–2027”, przyjętego wspólnie przez rząd i Komisję Europejską w grudniu 2022 r.

Do korzystania z usług asystencji osobistej będą uprawnione osoby, które spełniają określone ustawowe warunki związane z wiekiem oraz ustaloną potrzebą wsparcia określoną na poziomie od 70 do 100 punktów w skali potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 4b ust. 3 ustawy o świadczeniu wspierającym. Zgodnie z zapisami projektu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami usługa asystencji osobistej przysługuje osobie uprawnionej w wymiarze od 40 do 160 godzin miesięcznie. Liczba przyznanych godzin usługi asystencji określana będzie na podstawie ustalonych indywidualnych potrzeb osoby, uzyskanej liczby punktów wsparcia w skali potrzeby wsparcia oraz rodzaju, zakresu i liczby usług skierowanych do osób niepełnosprawnych finansowanych lub współfinansowanych ze środków publicznych, z jakich osoba korzysta.

W celu wzmocnienia podmiotowości i samodzielności użytkownika asystencji osobistej asystentem osobistym zatrudnionym przez usługodawcę i pełniącym odpłatnie usługę asystencji osobistej na rzecz użytkownika usługi nie może być członek rodziny użytkownika usługi ani osoba pozostająca z nim w faktycznym pożyciu lub będąca członkiem gospodarstwa domowego. Jednocześnie użytkownik usługi asystencji może zgłosić usługodawcy osobę niezatrudnioną przez usługodawcę jako osobę preferowaną do świadczenia jej usługi asystencji osobistej, za uprzednio wyrażoną zgodą tej osoby. W proponowanym rozwiązaniu warunkiem rozpoczęcia przez asystenta osobistego

świadczenia usługi asystencji osobistej dla użytkownika usługi jest odbycie prowadzonego przez użytkownika usługi lub jego opiekuna faktycznego instruktazu szczegółowego, którego celem jest praktyczne zapoznanie się asystenta osobistego z charakterystyką poszczególnych czynności, które będą wykonywane na rzecz konkretnego użytkownika usługi, przygotowanie przez usługodawcę spersonalizowanego planu wsparcia oraz kontraktu trójstronnego pomiędzy użytkownikiem usługi asystencji osobistej, asystentem osobistym oraz usługodawcą.

Użytkownicy asystencji osobistej, asystenci osobiści i przedstawiciele usługodawców są zobowiązani do odbycia szkolenia ogólnego dotyczącego przepisów Konwencji oraz założeń i standardów asystencji osobistej.

Elementem realizacji świadczenia usługi asystencji osobistej jest także zapewnienie superwizji dla asystentów osobistych. Do jej zorganizowania zobowiązany będzie powiat jako realizator usługi asystencji osobistej w odniesieniu do asystentów pracujących na terenie powiatu i zatrudnionych przez podmioty, którym powiat powierzył świadczenie usługi (figurujących w wykazie prowadzonym przez powiat).

5. Etapowość proponowanego rozwiązania

Należy podkreślić, że regulacje zawarte w projekcie ustawy w proponowanym kształcie **to pierwszy etap systemowego rozwiązania w zakresie organizacji i realizacji asystencji osobistej w skali kraju**, otwierający nowy rozdział we wdrażaniu tego rodzaju usługi. Wyodrębnienie wyżej opisanej grupy i objęcie jej asystencją osobistą jako rozwiązaniem systemowym wynika z przyjętego założenia, że wsparcie powinno w pierwszej kolejności trafić do osób, które bez tego wsparcia nie są w stanie samodzielnie funkcjonować. Tym samym asystencja jako wsparcie trwale obejmie w pierwszym kroku osoby najbardziej tego potrzebujące.

W chwili obecnej wiele z tych osób nie ma szans na korzystanie z usługi asystencji osobistej, ponieważ usługa asystencji realizowana w trybie dwóch równoległych rocznych programów rządowych, w ramach których środki na jej realizację pochodzące z Funduszu Solidarnościowego przekazywane są zainteresowanym powiatom oraz zainteresowanym organizacjom pozarządowym, nie zapewnia równego dostępu do tej usługi w przekroju terytorialnym i zarazem nie zapewnia ciągłości świadczenia tej usługi. Ponadto dostęp do usługi osób o znacznym stopniu niepełnosprawności jest ograniczony ze względu na

niewielką liczbę asystentów oraz ze względu na to, że łatwiej zorganizować i realizować asystencję w przypadku osób o niepełnosprawności w stopniu umiarkowanym. W chwili obecnej asystencja osobista pozostaje dla wielu osób najbardziej jej potrzebujących wsparciem niedostępnym, pomimo realizacji wspomnianych rocznych programów grantowych. Tym samym nadal wiele osób niesamodzielnych żyje w rodzinach niepełnych (najczęściej z matkami) lub samotnie, ponosząc ciężar zarówno zarządzania swoją niesamodzielnością, jak i koszty z tym związane. Dla tej szczególnej grupy państwo, wprowadzając rozwiązanie ustawowe, zagwarantuje dostęp do usługi asystencji osobistej oraz jej ciągłość, dając szanse na możliwie pełne, samodzielne życie, aktywizację społeczną, a także zawodową, i umożliwiając rozwój i pełnienie różnych ról społecznych, co bez usługi asystencji osobistej w ogóle nie byłoby możliwe. Format usługi będzie miał przede wszystkim charakter aktywizujący z elementami opiekuńczymi.

Trafność proponowanego rozwiązania ma cztery wymiary.

Po pierwsze, przyjęcie kryterium uprawnienia do usługi asystencji osobistej na podstawie decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia w ślad za wchodzącą w życie 1 stycznia 2024 r. ustawą o świadczeniu wspierającym daje możliwość wyodrębnienia grupy odbiorców asystencji osobistej jako rozwiązania systemowego, a więc wsparcia realizowanego przez asystentów w sposób ciągły. Jednocześnie gwarantuje spójność z porządkiem prawnym, który będzie obowiązywać w kraju od 1 stycznia 2024 r. Zasadne jest także odniesienie się do uprawnienia do usługi asystencji osobistej przez osoby, które będą miały decyzję ustalającą poziom potrzeby wsparcia na poziomie 70–100 punktów zgodnie z zapisami zawartymi w ustawie o świadczeniu wspierającym. Ustawa ta przyznaje prawo do świadczenia wspierającego osobom z największymi trudnościami w samodzielnym funkcjonowaniu. Podobnie usługa asystencji osobistej jako rozwiązanie systemowe także jest kierowana (w pierwszym etapie) do osób, które mają największe trudności w samodzielnym funkcjonowaniu i wymagają największego wsparcia.

Po drugie, asystencja realizowana w sposób ciągły obejmuje osoby, którym jest ona najbardziej potrzebna w codziennym funkcjonowaniu i które w sposób szczególny są zagrożone wykluczeniem społecznym.

Po trzecie, projektowany format usługi, zakładający wsparcie i aktywizację w sferze społecznej realnie zmienia społeczne funkcjonowanie osób objętych wsparciem przez umożliwienie im pełnienia ról niemożliwych do podjęcia bez asystencji.

Po czwarte, tak adresowana i tak formatowana praca asystentów osobistych będzie stanowić realne odciążenie dla opiekunów domowych osób z niepełnosprawnościami, którzy są najmocniej obciążeni codziennymi obowiązkami związanymi z zajmowaniem się i wspieraniem swoich niesamodzielnych życiowo bliskich.

Rozwiązanie legislacyjne wprowadzające usługę asystencji osobistej jako rozwiązanie systemowe stworzy szansę na otrzymanie tego rodzaju wsparcia także przez osoby, zamieszkujące tereny, gdzie nie są realizowane projekty rządowe, dlatego że ani powiaty, ani organizacje pozarządowe nie aplikowały o sfinansowanie usługi asystencji.

Zakłada się, że osoby z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym oraz osoby do 18. roku życia, które nie zostaną objęte przepisami ustawy, będą korzystać z asystencji osobistej na dotychczasowych zasadach, poprzez programy roczne, które nadal będą realizowane. Nie wyklucza to możliwości objęcia tej grupy ustawowym rozwiązaniem systemowym w przyszłości. Należy bowiem zakładać wielotorowość rozwoju usługi asystencji osobistej. Początkowo w ramach rozwiązania systemowego usługa będzie skierowana do osób powyżej 18. roku życia, które w największym zakresie potrzebują wsparcia. Po dwóch latach od wejścia w życie ustawy minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego dokona przeglądu jej przepisów, a następnie rząd przedstawi sprawozdanie z jej realizacji. Wnioski zawarte w sprawozdaniu będą stanowiły podstawę do przygotowania rozwiązań w ramach kolejnego etapu wdrażania usługi asystencji osobistej jako rozwiązania systemowego. Ich wypracowanie i wdrożenie, z wykorzystaniem doświadczeń etapu pierwszego, będzie oznaczać dojście do systemu docelowego i uwzględni: zwiększenie liczby asystentów osobistych świadczących usługę asystencji, zwiększanie środków z budżetu państwa przeznaczonych na zapewnienie asystencji osobistej, poszerzenie osób uprawnionych do korzystania z tej usługi oraz osoby z niepełnosprawnością poniżej 18. roku życia. Etapowe wprowadzanie asystencji osobistej jako rozwiązania systemowego miało miejsce w wielu krajach wdrażających przepisy Konwencji i zostało pozytywnie zweryfikowane.

Powiązanie uprawnienia do usługi asystencji osobistej z posiadaniem decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia na poziomie 70–100 punktów pozwala szacować, że w pierwszym etapie wprowadzania rozwiązania systemowego – czyli dla osób mających ustaloną potrzebę wsparcia między 85. a 100. punktem, skorzysta z tej usługi około 50 tys. uprawnionych. W pierwszym etapie wprowadzania rozwiązania systemowego taka liczba osób oznacza

zdolność wdrożeniową, zarówno ze względu na koszty, jak i ze względu na możliwości kadrowe – liczbę asystentów.

Koszty proponowanego rozwiązania to **ok. 3,3 mld zł rocznie w pierwszym etapie** (lata 2025–2026). Przy wyliczeniu wzięto pod uwagę koszty wynagrodzeń asystentów osobistych, a także koszty administracyjne oraz koszty superwizji. Do wyliczenia średniej stawki wynagrodzenia jako punkt odniesienia wykorzystano dostępne dane dotyczące wynagrodzeń asystentów rodziny. Uwzględniając dodatki do wynagrodzenia oraz planowane wzrosty wynagrodzeń w sferze budżetowej, szacuje się, że wynagrodzenia asystentów osobistych powinny być planowane na poziomie jednego etatu w wysokości 4700 zł brutto (5641 zł brutto pracodawcy). W szacunku uwzględniono zatrudnienie asystentów osobistych na podstawie umowy o pracę, która daje im stałość zatrudnienia, a także wypłatę trzynastego wynagrodzenia. Rozwiązanie to zapewni również prawo do miesięcznego urlopu, co będzie skutkowało koniecznością zapewnienia w tym czasie zastępstwa. Rocznie na wynagrodzenie dla jednego asystenta osobistego zatrudnionego na pełen etat trzeba zapewnić ok. 79 000 zł. Przy założeniu, że w pierwszym etapie z usługi asystencji osobistej będzie korzystać 50 tys. użytkowników, którzy średnio w tygodniu skorzystają z 30 godzin usługi, konieczne będzie zapewnienie 37,5 tys. pełnych etatów asystentów osobistych. W rezultacie koszty zatrudnienia asystentów ukształtują się na poziomie ok. 3 mld zł. Uwzględniając dodatkowo 10% kosztów administracyjnych, kosztów związanych z koordynowaniem świadczenia usługi i kosztów superwizji, łączna kwota wzrośnie do ok. 3,3 mld zł rocznie.

Zaproponowane rozwiązanie legislacyjne wpłynie prorozwojowo na sektor organizacji pozarządowych i sektor ekonomii społecznej. Podmioty te będą świadczyły usługę asystencji osobistej w ramach prowadzonej przez siebie działalności statutowej, a przy zastosowaniu trybu konkursu ofert lub klauzul społecznych w postępowaniach przetargowych mogą być podmiotami preferowanymi. Pozwoli to na lepsze wykorzystanie potencjału trzeciego sektora oraz wzmocnienie lokalnych organizacji pozarządowych świadczących usługi asystencji osobistej.

Przewiduje się, że wejście w życie projektu ustawy będzie miało pozytywny wpływ także na działalność przedsiębiorców (w tym mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców) działających na terenie powiatów, ponieważ część usług będzie świadczona przez lokalnych przedsiębiorców. Ustawa może również przyczynić się do powstawania nowych firm z sektora mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorstw działających jako usługodawcy usługi asystencji osobistej.

II. ASYSTENCJA OSOBISTA – DOŚWIADCZENIA MIĘDZYNARODOWE I KRAJOWE

1. Asystencja osobista – wybrane rozwiązania systemowe funkcjonujące w poszczególnych krajach europejskich⁷

Królestwo Szwecji

System realizacji usługi asystencji osobistej jest w Szwecji regulowany przez dwie ustawy uchwalone w 1993 r. Pierwsza z nich – ustawa o wsparciu i usługach dla osób z poważnymi ograniczeniami funkcjonalnymi (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS) – wskazuje grupy osób uprawnionych do korzystania z usługi oraz określa sposób jej organizacji i finansowania. Na podstawie tej ustawy z usługi asystencji korzystają osoby potrzebujące mniej niż 20 godzin tygodniowo wsparcia w zaspokajaniu podstawowych codziennych potrzeb. Drugi akt prawny to ustawa o asystencji i kompensacji (Lag om assistansersättning), która obecnie wchodzi w skład pakietu ustaw o ubezpieczeniu społecznym, wskazuje natomiast na odpowiedzialność państwowej kasy ubezpieczenia społecznego (Försäkringskassan, odpowiednik polskiego ZUS) za finansowanie usługi asystencji osobistej realizowanej na rzecz tych użytkowników, którzy korzystają z niej w wymiarze większym niż 20 godzin tygodniowo. Nie istnieje górna granica godzin wsparcia. Osoby uprawnione do korzystania z usługi asystencji to osoby do 65. roku życia: dorośli, dzieci i młodzież.

Słowenia

Ustawa o asystencji osobistej została przyjęta przez słoweński parlament 17 lutego 2017 r. i weszła w życie 1 stycznia 2019 r. Regulacja kształtuje dwa prawa, a mianowicie prawo do osobistej asystencji i prawo do zasiłku komunikacyjnego dla osób niesłyszących, niewidomych i głuchoniewidomych. Celem tych przepisów jest umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami życia w społeczeństwie i podejmowania takich samych decyzji, jak wszyscy inni jego członkowie. Usługa asystencji osobistej jest świadczona w domu, w pracy, w trakcie nauki i w procesach włączenia w środowisko społeczne. Asystencja osobista w Słowenii zapewnia wsparcie osobom z niepełnosprawnościami w wykonywaniu czynności

⁷ Na podstawie raportu: *Asystencja osobista osób z niepełnosprawnościami w świetle analiz wybranych rozwiązań zagranicznych oraz systemu i doświadczeń krajowych*, przygotowanego w ramach projektu „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”, Fundacja im. Królowej Polski św. Jadwigi, Puszczkowsko 2021.

związanych z włączeniem społecznym, których nie są w stanie przeprowadzić samodzielnie w domu i poza domem ze względu na rodzaj i stopień niepełnosprawności. Usługa asystencji osobistej jest w Słowenii finansowana z budżetu państwa. Godziny asystencji osobistej są świadczone od minimum 30 godzin tygodniowo do 24 godzin dziennie. Z usług asystencji osobistej mogą korzystać osoby uprawnione w wieku od 18. do 65. roku życia.

Szkocja

Szkockie rozwiązania dotyczące asystencji osobistej są częścią modelu polityki społecznej określonego jako *self-directed support*. W pochodzącym z 2010 r. dokumencie rządu Szkocji model ten zdefiniowano jako „wsparcie, jakie otrzymują osoby i rodziny po dokonaniu świadomego wyboru, w jaki sposób ich budżet osobisty zostanie wykorzystany do osiągnięcia uzgodnionych rezultatów wsparcia”. Taki model działania zyskał umocowanie ustawowe na mocy regulacji „Social Care (Self-directed Support) Act”, który wszedł w życie 1 kwietnia 2014 r. Należy wspomnieć, że w Szkocji równolegle obowiązuje ustawa o opiekunach („Carers Act”) z 2016 r. Definiuje ona prawa osób wykonujących nieodpłatną pracę opiekuńczą na rzecz innej osoby lub osób. Dostęp do usług asystencji nie jest uzależniony od posiadania przez osobę zainteresowaną formalnego dokumentu potwierdzającego jej niepełnosprawność. Usługi te są częścią systemu, do korzystania z którego uprawnieni są formalnie wszyscy mieszkańcy Szkocji potrzebujący wsparcia w postaci usług społecznych.

Republika Czeska

W Republice Czeskiej zapewnienie wsparcia osobom niepełnosprawnym reguluje ustawa o usługach socjalnych numer 108/2006. Do głównych założeń tej ustawy należą: wspieranie włączenia społecznego, świadczenie usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb oraz poszanowanie praw człowieka. Ustawa, która weszła w życie w 2007 r., szczegółowo określa kryteria kwalifikowalności oraz mechanizm przyznawania i kontrolowania wykorzystania zasiłku opiekuńczego. Definiuje również wiele usług socjalnych dostępnych dla obywateli znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społecznej. Usługa asystencji osobistej jest finansowana przez państwo i obecnie administrowana przez urząd pracy – organ administracyjny szczebla krajowego podlegający ministerstwu pracy i spraw socjalnych. Aby otrzymać zasiłek, trzeba potrzebować pomocy przy zaspokojeniu co najmniej trzech podstawowych potrzeb. Ponadto trzeba mieć ukończony pierwszy rok życia.

Norwegia

W Norwegii asystencja osobista kontrolowana przez użytkownika była regulowana od 2000 r. w ustawie o usługach społecznych. Usługa asystencji jest rozumiana jako usługa, która ma pozwolić osobom z niepełnosprawnościami na pełną realizację swoich praw, pełnienie różnorodnych ról społecznych, integrację społeczną oraz umożliwiać ich wkład w życie społeczne, przede wszystkim ma służyć ich autonomii i niezależności. W 2011 r. kwestia asystencji osobistej została przeniesiona do ustawy o usługach zdrowotnych i opiekuńczych⁸.

2. Asystencja osobista w Polsce

Do chwili obecnej asystencja osobista nie została wprowadzona do polskiego systemu prawnego jako gwarantowana przez państwo forma wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Brak uregulowań ustawowych skutkuje upowszechnianiem dostępu do tej usługi w trybie programowo-projektowym.

Początkowo usługa finansowana była w mocno ograniczonym zakresie z grantów i funduszy unijnych oraz w ramach zadań zleconych organizacjom pozarządowym przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Organizacja usług asystenckich odbywała się więc w trybie projektowym, z wszystkimi mocnymi (m.in. elastyczność organizacyjna) i słabymi (niestabilność finansowa, brak ciągłości działań) stronami tego trybu.

W raporcie przygotowanym przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich w 2017 r. podkreślono, że dotychczasowy rozwój usługi asystencji osobistej w trybie projektowym jedynie w ograniczonym zakresie zaspokaja potrzeby osób z niepełnosprawnościami, nie gwarantując ciągłości i stabilności finansowej tej usługi⁹.

Na znaczące zwiększenie dostępności usługi asystencji osobistej wpłynęło uruchomienie w 2019 r. Funduszu Solidarnościowego (ustanowionego w 2018 r.). Jesienią 2019 r. Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych ogłosiło pierwszy program grantowy dotyczący asystencji osobistej i od 2020 r. usługa asystencji osobistej jest realizowana w ramach rocznych programów, gdzie realizatorami usługi są zainteresowane jednostki samorządu terytorialnego (program samorządowy) oraz organizacje pozarządowe (program pozarządowy). Jedne i drugie podmioty aplikują o środki, składając wnioski projektowe. Obecną organizację dostępności usługi asystencji osobistej można więc określić jako

⁸ E. Giermanowska, M. Raław, D. Szawarska, *Cień, który pozwala wyjść z cienia. Asystencja osobista dla osób z niepełnosprawnościami w Polsce i Norwegii*, Warszawa 2022.

⁹ Raport Biura RPO, *Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością*, Warszawa 2017.

programowo-projektową. W ramach tego modelu organizacyjnego niewątpliwie zwiększył się poziom dostępności usługi i zabezpieczone zostały środki publiczne na jej świadczenie w postaci funduszu celowego, jakim jest Fundusz Solidarnościowy. Niestety ze względu na to, że programy ogłaszane są corocznie, poszczególne samorządy i organizacje pozarządowe corocznie aplikują o środki na realizację usługi asystencji osobistej, co nie gwarantuje ciągłości świadczenia tej usługi dla jej użytkowników i nie tworzy stabilnej ogólnopolskiej infrastruktury usługowej, obejmującej wszystkie samorządowe wspólnoty terytorialne. Tymczasem usługa asystencji tylko wykonywana w sposób ciągły, z gwarantowanym przez państwo dostępem dla wszystkich ustawowo uprawnionych użytkowników może zapewnić samodzielne i aktywne życie osobom z niepełnosprawnościami. Trzeba przy tym zaznaczyć, że rozwiązanie systemowe nie może i nie powinno polegać na swoistym przeniesieniu do ustawy rozwiązań z modelu programowo-projektowego, szczególnie że po zakładanym wdrożeniu rozwiązania systemowego w pierwszych latach rozwiązanie programowo-projektowe będzie nadal realizowane jako rozwiązanie uzupełniające. Stabilizacja rozwiązania systemowego oznacza konieczność odejścia od logiki programowo-projektowej, m.in. przez jasne przypisanie realizowania usługi asystencji jako zadania publicznego określonego podmiotowi. Doświadczenia rocznych programów realizowanych ze środków Funduszu Solidarnościowego warto wykorzystać w rozwiązaniu systemowym, ale nie na zasadzie prostego przeniesienia do ustawy założeń i technik realizacyjnych rocznych programów. W przedstawianym projekcie ustawy zadanie to zostaje powierzone powiatom mających doświadczenie w realizowaniu różnych zadań publicznych na rzecz osób z niepełnosprawnościami, z możliwością jego przekazania przez powiat gminie na podstawie porozumienia oraz praktykowaniem współpracy międzysektorowej, aby wykorzystać potencjał lokalnych usługodawców z wszystkich sektorów, w tym organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych.

Można zaobserwować rosnące zainteresowanie usługą asystencji osobistej, co wskazuje na zakorzenianie się w naszym kraju tzw. społecznego modelu niepełnosprawności. Pozytywnie zmienia się stosunek społeczeństwa do osób z niepełnosprawnościami. Osoby z niepełnosprawnością aktywizują się, dostrzegają rosnącą otwartość społeczeństwa i widzą realną możliwość podejmowania różnorodnych ról społecznych, zgodnie z własnymi preferencjami, uzdolnieniami i planami życiowymi, przy zapewnieniu odpowiedniego, wyrównującego szanse i adresowanego w sposób podmiotowy wsparcia.

W 2020 r. z usługi asystencji osobistej skorzystało 9762 osób z niepełnosprawnościami, w 2021 r. było ich już 19644. Raport Najwyższej Izby Kontroli wykazał także, że 98% użytkowników wskazało, iż dzięki usłudze asystencji osobistej ich życie zmieniło się na lepsze¹⁰. Zarazem raport NIK, jak i raport dotyczący realizacji asystencji osobistej (będący elementem projektu „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”) wskazują, że na terenie naszego kraju usługa asystencji osobistej jest realizowana w sposób niewystarczający. Można powiedzieć, że nadszedł społeczny czas na wdrożenie usługi asystencji osobistej jako rozwiązania systemowego opartego na regulacjach ustawowych. To zaś oznacza, że można się spodziewać dużych i wymiernych korzyści społecznych z wdrożenia projektowanych regulacji prawnych.

III. SZCZEGÓŁOWE ROZWIĄZANIA ZAWARTE W PROJEKCIE USTAWY

1. Usługa asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami

Projektowana ustawa o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami wprowadza do polskiego systemu wsparcia skierowanego do osób z niepełnosprawnościami nowe świadczenie w postaci usługi asystencji. W projekcie uregulowane zostały warunki nabywania prawa do usługi asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami, zwanej dalej „usługą asystencji”, zasady przyznawania oraz realizacji usługi asystencji, a także właściwość organów w sprawach usługi asystencji.

Zgodnie z projektem usługa asystencji będzie polegała na udzieleniu indywidualnego wsparcia osobie z niepełnosprawnością w wykonywaniu czynności, których nie może wykonywać na równi z innymi osobami. Celem świadczonej usługi będzie realizacja prawa osób niepełnosprawnych do aktywnego włączenia i możliwie pełnego udziału w życiu społecznym, aktywności zawodowej, ze szczególnym uwzględnieniem wolności osobistej i niezależności w życiu codziennym. W projekcie określone zostało, że usługa asystencji będzie mogła obejmować wsparcie w następujących zakresach:

- 1) czynności samoobsługowe;
- 2) utrzymanie higieny osobistej;
- 3) prowadzenie gospodarstwa domowego;
- 4) komunikowanie się z otoczeniem;
- 5) poruszanie się i przemieszczanie;

¹⁰ Raport NIK: *Usługi asystenta osobistego jako wsparcie społeczne osób niepełnosprawnych*, KPS.430.11.2022, s. 11.

6) podejmowanie aktywności życiowej:

- a) społecznej,
- b) zawodowej.

W art. 2 projektu określony został katalog podmiotowy osób uprawnionych do usługi asystencji. Usługa asystencji, jeżeli umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej, będzie przysługiwała:

- 1) osobom posiadającym obywatelstwo polskie mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) cudzoziemcom mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d lub w art. 186 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2023 r. poz. 519, 185 i 547), lub w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej;
- 3) mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatelom państw członkowskich Unii Europejskiej, państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej oraz członkom ich rodzin w rozumieniu art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobytku oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz. U. z 2021 r. poz. 1697 oraz z 2023 r. poz. 547), posiadającym prawo pobytu lub prawo stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W art. 3 projektu wprowadzone zostały definicje ustawowe pojęcia użytkownika usługi asystencji i opiekuna faktycznego.

Zgodnie z art. 4 projektu ustawy usługa asystencji będzie przysługiwała osobom pełnoletnim, przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, które posiadają decyzję ustalającą poziom potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 6b³ ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w której potrzebę wsparcia określono na poziomie od 70 do 100 punktów w skali potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 4b ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Usługa asystencji będzie przysługiwała w wymiarze od 40 do 160 godzin miesięcznie. Zgodnie z projektem ustalenie uprawnienia do usługi asystencji, zakresu przyznanej usługi asystencji oraz miesięcznego wymiaru godzin tej usługi będzie następowało w drodze decyzji administracyjnej.

Projekt ustawy rozstrzyga, że usługa asystencji nie będzie przysługiwała osobie odbywającej karę pozbawienia wolności, za wyjątkiem osób odbywających karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Przyznana już usługa asystencji w przypadku tymczasowego aresztowania osoby będzie ulegała zawieszeniu na okres tymczasowego aresztowania i przez okres tymczasowego aresztowania usługa asystencji nie będzie świadczona.

Projekt przewiduje również katalog placówek, na terenie których usługa asystencji nie będzie realizowana (np. na terenie podmiotu leczniczego prowadzącego działalność leczniczą w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne, domu pomocy społecznej, rodzinnego domu pomocy, środowiskowego domu samopomocy, warsztatu terapii zajęciowej).

2. Ustalenie uprawnienia i realizacja usługi asystencji

Biorąc pod uwagę dotychczasowe kilkunastoletnie doświadczenia powiatów w zakresie orzekania o niepełnosprawności i udzielania osobom z niepełnosprawnościami różnych form wsparcia, zadanie w zakresie ustalania uprawnienia do usługi asystencji i realizacja usługi asystencji została powierzona powiatom, które będą je realizowały jako zadanie zlecone powiatu z zakresu administracji rządowej.

Zgodnie z projektem prowadzenie postępowania w sprawie usługi asystencji, wydanie decyzji ustalającej prawo do usługi asystencji, zmiana albo uchylenie decyzji w sprawie usługi asystencji będzie należało do starosty powiatu, a w przypadku miasta na prawach powiatu – prezydenta miasta, właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się o usługę asystencji.

Za realizację usługi asystencji będzie odpowiedzialny właściwy dla miejsce zamieszkania użytkownika usługi asystencji powiat, który wydał decyzję ustalającą prawo do usługi asystencji.

Projekt nakłada na powiaty będące realizatorami usługi asystencji obowiązek organizowania usługi asystencji na terenie powiatu przy pomocy wykonawców usługi asystencji (zwanych dalej „usługodawcami”), organizowania szkoleń ogólnych dla użytkowników usługi

asystencji, którym wydał decyzję ustalającą prawo do usługi asystencji, oraz dla świadczących im usługi asystentów osobistych i koordynatorów usług asystencji.

Projekt daje powiatom dużą elastyczność w zakresie modelu organizowania usług asystencji na własnym terenie, co jest kluczowe, biorąc pod uwagę różne nasycenie na terenie kraju organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców zainteresowanych świadczeniem usług asystencji. Powiaty będące realizatorami usługi asystencji będą mogły organizować usługi asystencji przy pomocy zarówno własnych zasobów organizacyjnych i kadrowych (pracowników zatrudnionych w starostwie powiatowym lub innych niż starostwo powiatowe jednostkach organizacyjna powiatu), jak i organizacji pozarządowych czy też przedsiębiorców. Projekt umożliwia także powiatom organizowanie usług asystencji przez urząd gminy lub inną niż urząd gminy jednostkę organizacyjną gminy (np. ośrodek pomocy społecznej, centrum usług społecznych), w przypadku przekazania przez powiat zadania gminie na podstawie porozumienia, o którym mowa w art. 4 ust. 5 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym.

W związku z tym, że powiaty jako realizatorzy usługi asystencji będą mogły świadczyć usługi asystencji przy pomocy wielu usługodawców, w projekcie nałożony został na powiaty obowiązek prowadzenia i na bieżąco aktualizowania wykazu usługodawców, przy pomocy których wykonuje na swoim terenie usługi asystencji. Prowadzony przez powiaty wykaz, będzie udostępniany na stronie Biuletynu Informacji Publicznej starostwa powiatowego, co umożliwi osobom zainteresowanym pozyskanie informacji o podmiotach świadczących na podstawie ustawy usługi asystencji na terenie ich miejsca zamieszkania.

W art. 9 projektu określono wymogi, jakie musi spełniać osoba zatrudniona jako asystent osobisty. Osoba wykonująca na podstawie ustawy zadania asystenta osobistego zgodnie z projektem ustawy:

- 1) jest pełnoletnia;
- 2) nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, przeciwko rodzinie i opiece, przeciwko czci i nietykalności cielesnej, przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz przeciwko mieniu na podstawie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny;
- 3) nie ma orzeczonego prawomocnie zakazu prowadzenia działalności związanej z wychowywaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub opieką nad nimi lub obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych środowiskach lub

miejscach, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu;

- 4) nie figuruje w bazie danych Rejestru Sprawców Przepływów na Tle Seksualnym;
- 5) ukończyła szkolenie ogólne dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji;
- 6) nie jest: małżonkiem, zstępny, wstępny, rodzeństwem użytkownika usługi ani osobą zamieszkującą lub gospodarującą wspólnie z użytkownikiem usługi lub pozostającą z nim w faktycznym pożyciu.

Projekt ustawy nakłada na asystentów osobistych obowiązek odbycia raz na 5 lat szkolenia ogólnego dla asystentów osobistych oraz koordynatorów usługi asystencji. Zgodnie z projektem usługa asystencji ma być świadczona osobiście przez asystenta osobistego bezpośrednio na rzecz użytkownika usługi, zgodnie ze zgłaszanymi przez użytkownika usługi uzasadnionymi potrzebami, mieszczącymi się w zakresie przyznanej usługi asystencji oraz zgodnie podpisanym kontraktem trójstronnym.

Osoby świadczące usługę asystencji użytkownikowi usługi asystencji będą miały prawo do uzyskania superwizji asystentów osobistych. Superwizja ta, zgodnie z projektem, ma polegać na wsparciu zatrudnionych przez usługodawcę asystentów osobistych w zakresie procesów interpersonalnych pomiędzy asystentem osobistym a użytkownikiem usługi oraz w zakresie wdrażania i realizowania ustalonych standardów prowadzenia asystencji osobistej, a także w zakresie procesów intrapsychicznych zatrudnionych asystentów osobistych oraz procesów interpersonalnych w zespole pracowniczym.

Obowiązek zapewnienia superwizji asystentów osobistych, w wymiarze nie mniejszym niż raz na kwartał, został nałożony na realizatorów usługi, czyli powiaty.

W projekcie określono wymogi, jakie musi spełniać osoba zatrudniona jako superwizor asystentów osobistych. Superwizorem asystentów osobistych będzie mogła być osoba, która posiada certyfikat superwizora pracy socjalnej lub ma:

- 1) wykształcenie wyższe z zakresu nauk społecznych lub wykształcenie wyższe w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu, oraz
- 2) 4-letnie doświadczenie zawodowe na stanowisku asystenta osobistego.

Biorąc pod uwagę potrzebę zapewnienia koordynacji świadczenia usługi asystencji dla poszczególnych użytkowników usługi asystencji, w projekcie proponuje się wprowadzenie obowiązku zatrudnienia przez usługodawców koordynatorów usługi asystencji (nie mniej niż jednego koordynatora usługi asystencji). Zadaniem koordynatora usługi asystencji będzie:

- 1) przygotowywanie we współpracy z użytkownikiem usługi i asystentem osobistym spersonalizowanego planu wsparcia oraz projektu kontraktu trójstronnego;
- 2) uczestniczenie w instruktażu szczegółowym;
- 3) monitorowanie świadczenia usługi asystencji;
- 4) podejmowanie bieżących interwencji w przypadku zgłoszenia nieprawidłowości w wykonywaniu usługi lub wystąpienia trudności w świadczeniu usługi asystencji;
- 5) przygotowywanie ewaluacji świadczenia usługi.

W projekcie wprowadzone zostały, podobnie jak dla asystenta osobistego, minimalne wymagania, jakie musi spełnić osoba, żeby być zatrudniona na stanowisku koordynatora usługi asystencji, tj.:

- 1) mieć uprawnienie do wykonywania zawodu pracownika socjalnego lub wykształcenie co najmniej średnie lub średnie branżowe oraz dwuletnie doświadczenie zawodowe w zarządzaniu usługami społecznymi lub dwuletnie doświadczenie zawodowe w koordynowaniu projektów związanych z realizacją usług społecznych;
- 2) ukończone szkolenie ogólne dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji.

Koordynatorzy usługi asystencji, podobnie jak asystenci osobiści, zostali również zobowiązani do odbywania raz na 5 lat szkolenia ogólnego dla asystentów osobistych oraz koordynatorów usługi asystencji.

Projekt wprowadza upoważnienie ustawowe do wydania przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego rozporządzenia określającego minimum programowe i wymiar godzin realizowanych w ramach szkoleń ogólnych dla asystentów osobistych oraz koordynatorów usługi asystencji oraz minimalne kwalifikacje osób prowadzących te szkolenia.

3. Postępowanie w sprawie usługi asystencji

Projekt zakłada, że ustalenie prawa do usługi asystencji następuje na wniosek osoby zainteresowanej lub osoby uprawnionej do jej reprezentowania złożony do starosty powiatu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania wnioskodawcy.

Zgodnie z projektem wniosek o ustalenie prawa do usługi asystencji będzie składany zgodnie z wzorem określonym przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego w rozporządzeniu. Będzie on zawierał podstawowe dane identyfikujące osobę i dane

kontaktowe. Ponadto osoba będzie zobowiązana do dołączania do wniosku określonych załączników (np. oświadczenia o rodzaju i wymiarze usług skierowanych do osób niepełnosprawnych finansowanych albo współfinansowanych ze środków publicznych, z których korzysta wnioskodawca). Do wniosku wnioskodawca obowiązany będzie do załączenia również wypełnionego kwestionariusza autodiagnozy potrzeb, służącego określeniu zakresu potrzebnej usługi asystencji. W projekcie przewidziano, że wzór kwestionariusza autodiagnozy potrzeb będzie opracowany przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego w wydany na podstawie projektu ustawy rozporządzeniu.

Projekt przewiduje, że informacje przedstawione we wniosku i załącznikach wnioskodawca będzie składać pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

Biorąc pod uwagę potrzebę zapewnienia jak największej dostępności do uzyskania asystencji osobistej, projekt zakłada możliwość złożenia wniosku do wyboru zarówno w postaci elektronicznej, jak i w postaci papierowej.

W celu usprawnienia prac nad składanymi wnioskami w projekcie przewidziano weryfikowanie przez starostę powiatu informacji uzyskanych we wniosku o ustalenie prawa do usługi asystencji za pośrednictwem rejestrów publicznych, w tym również za pośrednictwem ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, poprzez wymianę informacji drogą elektroniczną danych dotyczących osób, które złożyły wniosek, w szczególności w zakresie:

- 1) usług lub świadczeń niepieniężnych finansowanych lub współfinansowanych ze środków publicznych, z których korzysta wnioskodawca, w szczególności na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej¹¹, ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- 2) posiadania decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 6b³ ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

W celu zminimalizowania kosztów związanych z tworzeniem nowych narzędzi informatycznych do weryfikacji pozyskiwanych w postępowaniu danych w projekcie przewidziano wykorzystanie już istniejących w powiecie narzędzi informatycznych (które można zmodyfikować do nowych funkcjonalności). Projekt zakłada upoważnienie starosty

¹¹ Tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.

powiatu do wymiany informacji drogą elektroniczną w celu weryfikacji wniosku o ustalenie prawa do usługi asystencji, z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 6d ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Ponadto projekt przewiduje, że w prowadzonym przez starostę postępowaniu dotyczącym usług asystencji jednostki sektora finansów publicznych, a także podmioty wykonujące działalność leczniczą, organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie¹², oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 tej ustawy będą obowiązane niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 7 dni od dnia otrzymania wniosku starosty powiatu, do udostępnienia informacji, które mają znaczenie dla rozstrzygnięcia o przyznaniu usługi asystencji, liczbie przyznanych godzin lub w celu weryfikacji uprawnienia oraz liczby przyznanych godzin usługi asystencji. Ważnym etapem postępowania w sprawie wydania decyzji o usłudze asystencji będzie poprzedzające wydanie decyzji rozpoznanie sytuacji osobistej wnioskodawcy w jego miejscu zamieszkania. Rozpoznanie to ma na celu zebranie danych służących ustaleniu sytuacji osobistej, indywidualnych potrzeb, sposobu funkcjonowania w życiu codziennym oraz przyszłych warunków świadczenia usługi asystencji.

W przypadku niewyrażenia zgody przez wnioskodawcę na przeprowadzenie rozpoznania sytuacji osobistej będzie wydawana decyzja odmawiająca przyznania usługi asystencji.

Co do zasady rozpoznanie sytuacji osobistej będzie przeprowadzane przez pracownika socjalnego zatrudnionego w powiatowym centrum pomocy rodzinie, niemniej jednak w celu usprawnienia postępowań w sprawie usług asystencji projekt przewiduje również, że rozpoznanie sytuacji osobistej może być przeprowadzane przez pracownika socjalnego zatrudnionego w ośrodku pomocy społecznej, a w przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych na podstawie ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych¹³ – przez pracownika socjalnego zatrudnianego w centrum usług społecznych, jeżeli zawarte zostało w tym zakresie stosowne porozumienie pomiędzy powiatem a gminą, na terenie której zamieszkuje wnioskodawca.

Sposób przeprowadzania rozpoznania sytuacji osobistej wnioskodawcy i wzór wykorzystywanego podczas rozpoznania protokołu zostaną określone przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego w drodze rozporządzenia.

¹² Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 571.

¹³ Dz.U. poz. 1818.

W wydanej przez starostę powiatu decyzji przyznającej usługę asystencji będzie określona:

- 1) liczba godzin miesięcznie przyznanej usługi asystencji,
- 2) zakres przyznanej usługi asystencji,
- 3) okres, na jaki jest przyznana usługa asystencji.

Jednoczenie w projekcie przewidziane zostały przepisy regulujące przesłanki, które starosta musi wziąć pod uwagę, ustalając liczbę przyznanych godzin usługi asystencji. Będą nimi m.in. indywidualne potrzeb osoby, uzyskana liczba punktów potrzeby wsparcia, rodzaj, zakres i liczba usług skierowanych do osób niepełnosprawnych finansowanych lub współfinansowanych ze środków publicznych, z jakich osoba korzysta. Przy ustalaniu liczby przyznanych godzin usługi asystencji będzie brana pod uwagę również wysokości środków finansowych przekazanych powiatowi z budżetu państwa na realizację usługi asystencji oraz liczba osób w powiecie potrzebujących wsparcia w formie usługi asystencji, a także możliwości organizacyjne w zakresie zapewnienia realizacji usługi asystencji wszystkim osobom z terenu powiatu uprawnionym do usługi asystencji.

Projekt przewiduje, że decyzja ustalająca prawo do usługi asystencji będzie wydawana na okres nie dłuższy niż 3 lata, jednak nie dłuższy niż okres ustalony w decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia.

W związku z tym, że w trakcie korzystania z usługi asystencji mogą wystąpić różne okoliczności, które powinny umożliwić zmianę lub uchylenie wydanej decyzji, w art. 19 projektu przewiduje się wprowadzenie przepisu, na podstawie którego w przypadku zmiany sytuacji życiowej użytkownika usługi mającej wpływ na świadczenie usługi asystencji, a także w przypadku, gdy świadczenie usługi asystencji ze względu na okoliczności sprawy wydaje się bezcelowe lub niemożliwe, decyzja ustalająca prawo do asystencji będzie mogła być zmieniona lub uchylona (na wniosek użytkownika usługi albo z urzędu).

W projekcie ustawy zostały wprowadzone przepisy zawierające zamknięty katalog przesłanek, które w przypadku ich wystąpienia będą podstawą do uchylenia albo zmiany decyzji ustalającej prawo do usługi asystencji w zakresie liczby przyznanych godzin usługi asystencji, zakresu usługi asystencji lub okresu, na jaki przyznana została usługa asystencji. Podstawą do uchylenia albo zmiany decyzji w sprawie usługi asystencji będzie m.in. ustalenie, że: prawo do usługi asystencji zostało ustalone na podstawie fałszywych danych lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę otrzymującą usługę asystencji, a także że prawo do usługi asystencji zostało ustalone na podstawie innej decyzji lub orzeczenia sądu, które zostało następnie uchylone, zmienione albo stwierdzono jego nieważność.

Na wydanie decyzji zamieniającej lub uchylającej decyzję przyznającą usługę asystencji nie będzie wymagana zgoda strony.

W projekcie na osobę ubiegającą się o usługę asystencji lub użytkownika usługi asystencji nałożony został obowiązek powiadomienia starosty o każdej zmianie danych przekazanych we wniosku o przyznanie usługi asystencji lub w dołączonych do niego załącznikach.

Usługa asystencji będzie dla użytkownika tej usługi bezpłatna, niemniej jednak w przypadku gdy osoba będzie korzystała z tej usługi nienależnie, będzie obowiązana do zwrotu kosztów udzielania tej usługi. W związku z tym w projekcie wprowadzona została definicja nienależnej usługi asystencji, którą będzie m.in. korzystnie z usługi:

- 1) na podstawie fałszywych danych zawartych we wniosku, załącznikach do wniosku, oświadczeniach lub dokumentach albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę korzystającą z usługi asystencji;
- 2) w przypadku niewywiązania się z obowiązku, o którym mowa w art. 20, jeżeli zamiana danych mogła mieć wpływ na prawo do asystencji lub liczbę przyznanych godzin usługi asystencji.

Od ustalonych przez starostę kosztów nienależnego korzystania z usługi asystencji będą naliczane odsetki ustawowe za opóźnienie, za wyjątkiem przypadku przyznania usługi asystencji w następstwie błędu podmiotu ustalającego uprawnienie do usługi asystencji.

Projekt zawiera ponadto szczegółowe regulacje dotyczące m.in. przedawnienia, zawieszenia biegu terminu przedawnienia, egzekucji czy odstąpienia od żądania zwrotu kwoty kosztów nienależnego korzystania z usługi asystencji.

W zakresie nieuregulowanym w ustawie do postępowań dotyczących usługi asystencji będą miały zastosowanie przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego¹⁴. Z kolei do rozpoznania spraw sądowo-administracyjnych w rozumieniu ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi¹⁵ jako właściwy został wskazany wojewódzki sąd administracyjny, na którego obszarze właściwości ma miejsce zamieszkania osoba ubiegająca się o ustalenie prawa do usługi asystencji lub użytkownik usługi.

4. Wykonywanie usługi asystencji

Powiat jako realizator usługi asystencji na podstawie decyzji ustalającej prawo do usługi asystencji będzie kierował użytkownika usługi do odbycia szkolenia ogólnego. Szkolenie

¹⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 775 z późn. zm.

¹⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 1634 z późn. zm.

ogólne dla użytkowników usługi asystencji będzie miało na celu zapoznanie użytkowników usługi asystencji osobistej z istotą, celami i wartościami usługi asystencji osobistej, prawami i obowiązkami użytkownika usługi asystencji osobistej, rolą i zadaniami asystenta osobistego oraz koordynatora usługi asystencji osobistej.

W projekcie wprowadzone zostało upoważnienie ustawowe dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego do określenia w drodze rozporządzenia minimum programowego i wymiaru godzin realizowanych w ramach szkolenia ogólnego dla użytkowników usługi asystencji.

Realizator usługi asystencji wskaże również użytkownikowi usługi usługodawcę, który będzie odpowiedzialny za świadczenie usługi asystencji. W projekcie przewidziano, że w przypadku gdy na terenie danego powiatu działa więcej niż jeden usługodawca, z którym powiat zawarł umowę, realizator usługi, w miarę możliwości, będzie zobligowany do przychylenia się do wniosku użytkownika usługi i do skierowanie go do realizacji usługi u konkretnego usługodawcy wymienionego w wykazie, który prowadzi (usługodawców, z którymi powiat ma podpisane umowy o świadczenie usługi asystencji), jeżeli takiego usługodawcę wskazał.

Usługodawca, do którego osoba została skierowana, przed rozpoczęciem wykonywania usługi asystencji otrzyma od realizatora usługi skierowanie na wykonywanie usługi asystencji, kopie decyzji administracyjnej przyznającej osobie usługę asystencji oraz protokołu z rozpoznania sytuacji osobistej tej osoby. Usługodawca będzie zobowiązany do zaproponowania użytkownikowi usługi wyboru asystenta osobistego spośród co najmniej dwóch asystentów osobistych, w tym osobę wskazaną przez użytkownika usługi asystencji osobistej, jeżeli osoba ta została uprzednio zatrudniona przez usługodawcę. Użytkownikowi usługi asystencji osobistej będzie przysługiwało prawo do zgłoszenia usługodawcy osoby niezatrudnionej przez usługodawcę jako osoby preferowanej do świadczenia jej usługi asystencji osobistej, za uprzednio wyrażoną zgodą tej osoby.

Ostatnim etapem przed rozpoczęciem świadczenia usługi asystencji jest podpisanie kontraktu trójstronnego przez usługodawcę z użytkownikiem usługi oraz asystentem osobistym, który te usługi będzie wykonywał.

W projekcie ustawy zostały wymienione elementy kontraktu trójstronnego, tj.:

- 1) wskazanie wzajemnych praw i obowiązków stron kontraktu;
- 2) spersonalizowany plan wsparcia zawierający ustalony indywidualnie dla danego użytkownika usługi zakres czynności i działań świadczonych w ramach usługi asystencji;

- 3) harmonogram świadczenia usługi ze wskazaniem poszczególnych dni tygodnia, godzin oraz miejsc, w których będzie świadczona usługa asystencji;
- 4) wskazanie sposobu sprawowania zastępstwa asystenta osobistego;
- 5) wskazanie zasad i trybu zamiany asystenta osobistego;
- 6) datę rozpoczęcia i zakończenia usługi asystencji;
- 7) wskazanie sposobu i terminu dokonania ewaluacji świadczenia usługi asystencji;
- 8) inne ustalenia i informacje istotne dla kompleksowego i efektywnego świadczenia usługi asystencji.

Z uwagi na możliwość wystąpienia w praktyce różnych okoliczności po stronie użytkownika usługi, jak również asystenta osobistego, wprowadzono w projekcie możliwość częściowej modyfikacji harmonogramu świadczenia usługi. Harmonogram będzie mógł być tymczasowo modyfikowany w drodze uzgodnienia pomiędzy użytkownikiem usługi i asystentem osobistym, po uprzednim poinformowaniu usługodawcy o wprowadzonych zmianach (pod warunkiem że ogólna liczba godzin świadczonej usługi asystencji w danym kwartale nie ulegnie zmianie).

W projekcie przewiduje się ewaluację świadczenia usługi asystencji w ostatnim miesiącu jej świadczenia. Ewaluacji będzie dokonywał koordynator usługi asystencji przy współudziale użytkownika usługi i asystenta osobistego. Przeprowadzana ewaluacja będzie zawierała także rekomendacje co do zakresu i liczby godzin asystencji osobistej na kolejny okres.

Projekt nakłada na poszczególne podmioty uczestniczące w świadczeniu usługi asystencji pewne obowiązki sprawozdawcze. Usługodawcy zobowiązani zostali do składania do realizatora usługi w terminie do 15 stycznia roczny raport z wykonania usługi asystencji osobistej za rok ubiegły. Powiaty z kolei w terminie do 15 lutego będą sporządzały roczne raporty za rok ubiegły z wykonania zadania ustalania uprawnienia do usługi asystencji, organizacji i realizacji usługi asystencji. Wojewodowie będą z kolei sporządzali, z wykorzystaniem otrzymanych od powiatów raportów, roczne zbiorcze sprawozdanie za rok ubiegły z wykonania zadań z zakresu usługi asystencji i przekazywali je w terminie do 30 marca ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego. Wzory i sposób sporządzania rocznych raportów oraz rocznego zbiorczego sprawozdania z wykonania zadań z zakresu usługi asystencji i sposób ich przekazywania określi w drodze rozporządzenia minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.

5. Finansowanie usługi asystencji

W projekcie proponuje się, aby zadania powiatu związane z:

- 1) ustalaniem uprawnienia do usługi asystencji było finansowane w całości z dotacji celowej z budżetu państwa,
 - 2) realizacją przez powiat:
 - a) usługi asystencji, w tym koszty związane z wynagrodzeniem asystentów osobistych, wynagrodzeniem koordynatorów usługi asystencji, organizacją szkoleń ogólnych dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji oraz szkoleń ogólnych dla użytkowników usługi asystencji,
 - b) superwizji asystentów osobistych, w tym koszty związane z wynagrodzeniem superwizorów asystentów osobistych
- były finansowane w całości z dotacji celowej z budżetu państwa.

Do finansowania tych zadań będą miały zastosowanie przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych¹⁶. W projekcie proponuje się również przepis, na podstawie którego minister właściwy do spraw finansów publicznych, na wniosek ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, może dokonywać przeniesień wydatków budżetowych między częściami budżetu państwa, działami, rozdziałami i paragrafami klasyfikacji wydatków, z przeznaczeniem na zadania wynikające z niniejszej ustawy.

6. Zmiany w przepisach, przepisy dostosowujące i przepis końcowy

Projekt zawiera zmiany do 10 ustaw wdrażające rozwiązania zaproponowane w projekcie.

W ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych proponuje się poszerzenie katalogu przychodów zwolnionych z podatku dochodowego od osób fizycznych o wartość usługi asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami, świadczonych na podstawie decyzji administracyjnej wydanej na podstawie ustawy z dnia o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami.

W ustawie z dnia 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego proponuje się wprowadzenie definicji asystenta osobistego oraz rozszerzenie prawa do ulgi 95% przy przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego oraz autobusowego, na podstawie biletów jednorazowych, na asystentów osobistych towarzyszących w podróży osobie niepełnosprawnej.

¹⁶ Dz.U. z 2023 r. poz. 1270 z późn. zm.

W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych proponuje się wprowadzenie zmiany umożliwiającej pozyskiwanie przez starostę danych m.in. dotyczących daty wydania decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia, daty ustalenia poziomu potrzeby wsparcia, wartości punktowych określających poziom potrzeby wsparcia, w celu weryfikacji danych dotyczących osób ubiegających się o usługę asystencji oraz osób korzystających z usługi asystencji.

W ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług proponuje się poszerzenie katalogu przychodów zwolnionych z podatku od towarów i usług o usługę asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami świadczoną na podstawie decyzji administracyjnej wydanej na podstawie ustawy z dnia o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami.

W ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej proponuje się wprowadzenie zmiany umożliwiającej pozyskiwanie danych z systemu pomocy społecznej staroście powiatu w celu weryfikacji danych dotyczących osób ubiegających się o usługę asystencji oraz osób korzystających z usługi asystencji.

W ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody proponuje się wprowadzenie zwolnienia z opłat za wstęp do parku narodowego lub na niektóre jego obszary dla asystentów osobistych osoby z niepełnosprawnościami świadczących usługi na podstawie decyzji administracyjnej wydanej na podstawie ustawy z dnia o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami, towarzyszących osobie z niepełnosprawnością.

W ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych proponuje się poszerzenie usług społecznych o usługi z zakresu asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami podejmowane na podstawie ustawy z dnia o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami.

W przepisach przejściowych i dostosowujących projekt przewiduje wprowadzenie regulacji wskazujących, że:

- 1) pierwsze raporty i sprawozdania, przygotowywane przez usługodawców, powiaty i wojewodów, sporządzane będą w 2026 r.;
- 2) wnioski o wydanie decyzji o ustalenie prawa do usługi asystencji będą mogły być składane od dnia 1 stycznia 2025 r.;
- 3) wnioski o ustalenie prawa do usługi asystencji, które będą złożone w okresie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, zostaną rozpatrzone nie później niż w terminie 60 dni od dnia złożenia wniosku.

W projekcie przewidziano okres przejściowy w zakresie niektórych wymogów, jakie muszą spełniać asystenci osobiści oraz koordynatorzy. W okresie 1 roku od dnia wejścia w życie

ustawy asystentem osobistym osoby z niepełnosprawnościami oraz koordynatorem usługi asystencji będzie mogła być osoba, która nie spełnia wymogu ukończenia szkolenia ogólnego dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji.

Projekt wprowadza również przepis przejściowy dla samorządów powiatowych, które będą obowiązane w okresie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy do zorganizowania szkolenia ogólnego dla użytkownika usługi asystencji, któremu wydały decyzję ustalającą prawo do usługi asystencji, w terminie nie dłuższym niż 60 dni od dnia wydania decyzji ustalającej prawo do usługi asystencji.

Projekt wprowadza również obowiązek dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego dokonania przeglądu stosowania przepisów ustawy oraz przepisów wykonawczych wydanych na podstawie ustawy, po upływie 2 lat od dnia wejścia w życie ustawy, w celu dokonania oceny systemu świadczenia usługi asystencji oraz przedstawienia rekomendacji Radzie Ministrów w kwestii ewentualnej konieczności podjęcia działań korygujących w systemie świadczenia usługi asystencji.

W projekcie proponuje się wejście w życie ustawy z dniem 1 stycznia 2025 r. z wyjątkiem art. 4 ust. 1 w zakresie osób, którym w decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 6b³ ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, potrzebę tę określono na poziomie od 70 do 84 punktów w skali potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 4b ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, który wejdzie w życie z dniem 1 stycznia 2027 r. Rozłożenie wejścia w życie ustawy na dwa etapy da samorządom powiatowym oraz usługodawcom niezbędny czas na zbudowanie na danym terenie (często od podstaw) i zorganizowanie usługi asystencji w wymiarze pozwalającym na objęcie nią docelowej grupy osób potrzebujących usługi asystencji.

Projekt nie jest objęty zakresem prawa Unii Europejskiej.